

הקיבוץ השיזורי- מהו המודל המשפטי הנכון?

נכתב ע"י קושניר & קויפמן, משרד עורכי דין*

הכיצד ניתן לקלוט חברים חדשים לקיבוץ, אשר הנקלטים מעוניינים במתכונת של קיבוץ מתחדש בעוד החברים הוותיקים מבקשים להמשיך ולדגול במודל השיתופי?

שאלה זו העסיקה בשנים האחרונות את קיבוץ שדה בוקר, רשם האגודות השיתופיות ובית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים.

סיפור המקרה:

נוכח משברים חברתיים ודמוגרפים שחוה קיבוץ שדה בוקר במחצית הראשונה של העשור הקודם, החלה מזכירות הקיבוץ לקדם מהלך של צמיחה דמוגרפית בקיבוץ, אשר תתבסס על קליטתן של משפחות צעירות.

כבר עם ניסיונותיו הראשונים לגייס משפחות צעירות הבין הקיבוץ את הקשיים הייחודיים העומדים בבסיסו של קידום מהלך שכזה. כך, בעוד שהחברים הוותיקים בקיבוץ מעוניינים להמשיך ולקיים את מודל החברות המסורתית של "קיבוץ שיתופי", נוכח הקיבוץ לגלות, כי מציאתן של משפחות צעירות אשר תסכמנה לקבל על עצמן את אותו המודל אינו מעשי, וכי על מנת לקלוט חברים חדשים וליישם צמיחה דמוגרפית ברת קיימא, יש לקדם במקביל גם את מודל "הקיבוץ המתחדש".

בהפנמתו את עומק המשבר הדמוגרפי והחברתי בו נמצא הקיבוץ, ובמסקנה כי לא ניתן יהיה לגשר על פערים בין הנקלטים הפוטנציאליים לבין החברים הוותיקים בנושא, גיבש הקיבוץ בליווי עו"ד מארי קושניר-הררי הצעה לאימוץ מודל, המוכר בתנועה הקיבוצית בכינוי "קיבוץ שיזורי".

במסגרת הקיבוץ השיזורי מתקיימים שני מסלולי חיים הפועלים זה לצד זה: האחד, המסלול המסורתי של חברות שיתופית, והשני, מסלול "חבר חדש" המבוסס על מאפייני "הקיבוץ המתחדש" - תמורה דיפרנציאלית וערבות הדדית בהתאם לדרישות הדין. מודל היברידי זה, אשר כבר קדם עור וגידים במספר קיבוצים ברחבי הארץ, מאפשר קיום משותף של שני סוגי החברות זה לצד זה.

על מנת לאפשר את המודל השיזורי ולבססו מבחינה משפטית, אישרה האסיפה הכללית של הקיבוץ, עוד לפני 5 שנים, ברוב מיוחד, תיקונים נרחבים בתקנון הקיבוץ, שאושרו בהמשך על ידי רשם האגודות השיתופיות, תיקונים אשר אף הובילו לשינוי סיווגו של הקיבוץ ל"קיבוץ מתחדש".

למהלך זה, כמו גם לשינוי הסיווג, התנגד אחד מחברי הקיבוץ הוותיקים, אשר הגיש לרשם האגודות השיתופיות התנגדות רבות, אשר נדחו על ידו בהחלטה מנומקת.

חבר הקיבוץ לא השתכנע מהחלטת הרשם בנושא, ולכן הגיש ערעור מנהלי לבית המשפט המחוזי בירושלים, במסגרתו העלה שלל טענות כנגד החלטת הרשם, וביניהן: כי החלטה צריכה היתה להתקבל פה אחד, קרי - בהסכמת כלל חברי הקיבוץ וכי בהתאם למהות הקיבוץ ותכליתו, לא ניתן ממילא לאמץ תיקון לתקנון שמיוסד על

"קיבוץ שיזורי" קרי - יצירת שני סוגים של חברים בקיבוץ בו-זמנית. כמו כן, העלה החבר גם טענות נגד התנהלות הרשם היות והוא מגלה, לטעמו, דעה מוטה אידיאולוגית הדוגלת בהפרטת קיבוצים.

הקיבוץ, שיוצג בערעור ע"י עו"ד אסתר קויפמן, טען לדחיית כל טענות החבר.

בפסק דינה המפורט והמנומק של השופטת דנה כהן-לקח מיום 4.11.2020 אומצו טענות הקבוץ ונדחו שלל טענותיו של החבר. במסגרת פסק הדין התייחסה השופטת לכל טענותיו של חבר הקיבוץ, וקבעה בין היתר כי הן לפי תקנון הקיבוץ עצמו, הן בהתאם להמלצותיה של הוועדה הציבורית, שמנתה הממשלה לתמורות החלות בקיבוצים והתקנות שהגיעו בעקבותיה והן בשל היותה מתיישבת עם הוראות דומות בפקודת האגודות השיתופיות, החלטת האסיפה של הקיבוץ בדבר תיקון התקנון התקבלה ברוב הנדרש (ואף מעבר לכך), וכי החלטה זו תקפה ונעדרת כל דופי.

בנוסף, דחתה השופטת גם את טענות החבר כנגד יישומו של "המודל השיזורי" בקיבוץ בהעדר סיווג מתאים. בענין זה אימצה השופטת את עמדת הרשם לפיה הדין אינו מונע תיקון תקנון שתכליתו לעגן "מודל שיזורי" מן הסוג שאומץ בקיבוץ שדה בוקר. זאת, כל עוד נשמרות הדרישות הקבועות בדין לגבי "קיבוץ מתחדש" שנועדו לשמור על העקרונות השיתופיים היסודיים עליהם מושתת הקיבוץ, לדאוג לשוויון ולערבות הדדית ולו ברף המינמלי המתחייב בדין.

בעניין זה הדגישה השופטת: "נראה כי "המודל השיזורי" שאומץ בקיבוץ שדה בוקר, מהווה ניסיון לאזן בין מגמות שונות: מחד גיסא, רצון להגן על דור החברים הוותיקים שהצטרפו לקיבוץ שדה בוקר בעת שהתנהל כ"קיבוץ שיתופי" מסורתי, תוך שאיפה להגן על המשך זכויותיהם המלאות לפי המודל השיתופי הטהור, ומאידך גיסא, רצון לאפשר לקיבוץ שדה בוקר להתאים את הווייתו למציאות המשתנה, ולקלוט חברים חדשים שיכולים לבחור האם להצטרף לקיבוץ במסלול קליטה שיתופי מסורתי, או להצטרף אליו במסלול קליטה מתחדש".

בקביעותיה אלו, אימצה השופטת את הבסיס המשפטי אותו התווה משרד קושניר & קויפמן, לפיו "קיבוץ שיזורי" נדרש לפעול לתיקון תקנון רחב, שמשמעותו אף שינוי סיווג הקיבוץ ל"קיבוץ מתחדש".

גם טענותיו הנוספות של החבר המתייחסות לאופן התנהלותם של מזכירות הקיבוץ ושל הרשם נדחו באופן מוחלט. בימים אלו הגיש חבר הקיבוץ בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון.

*משרד קושניר & קויפמן הינו משרד בוטיק המתמחה בליווי קיבוצים בהליכי שינוי אורחות חיים, קליטה ושיוכים.